

Bijzonder moment: benoeming Ariëns tot Geheim Kamerheer van de Paus

Honderd jaar geleden werd pastoor Alphons Ariëns voor een audiëntie ontboden bij aartsbisschop Van de Wetering. Waar Ariëns een boetepreek verwachtte, ontving hij een grote eer. Hij werd benoemd tot Geheim Kamerheer van de Paus.

Enschede, Steenderen en Maarssen
Alphonse Marie Auguste Joseph Ariëns werd geboren op 26 april 1860 te Utrecht als vijfde kind in het gezin Ariëns. Hij studeerde aan het gymnasium te Rolduc en doorliep daar ook het tweejarig filosoficum. Hij studeerde theologie op het aartsbisschoppelijk seminarie te Rijsenburg en werd in 1882 met dispensatie voor zijn jonge leeftijd tot priester gewijd. Na studie tot doctor in de godgeleerdheid te Rome en een jaar reizen door Italië, waar hij kennismaakte met de sociale arbeidsomstandigheden van arbeiders, werd Alphons Ariëns in 1886 benoemd tot kapelaan in Enschede. Hier zette hij zich in voor de fabrieksarbeiders, zijn parochianen, en boog hij de kerkelijke armenzorg om tot katholieke sociale actie. Door het oprichten van werkliedenverenigingen en vakbonden, te beginnen in Enschede, legde hij de basis voor de katholieke arbeidersbeweging, laatstelijk bekend als NKV, thans grotendeels opgegaan in de FNV en deels in het CNV. Ook zette hij zich in voor de drankbestrijding. Hieruit zou de katholieke matigheidsbeweging Sobriëtas groeien. Met en voor een veertigtal onrechtmatig ontslagen arbeiders richtte hij in 1894 in Haaksbergen een eigen textielfabriek 'De Eendracht' op, die op coöperatieve wijze georganiseerd was. Ondanks een grote persoonlijke inzet van Ariëns zelf, zoals het verkopen van de gouden kelk die hij van zijn ouders bij zijn priesterwijding ontvangen had, kon dit sociale experiment uiteindelijk niet voortbestaan.

Pastoor in Steenderen

Van 1901 tot 1908 was Ariëns pastoor te Steenderen. In die periode was hij lid van de Staatscommissie die naar aanleiding van de spoorwegstakingen van 1903 de positie van de spoorwegarbeiders moest onderzoeken. Minister

De Marez Oyens vroeg Ariëns zitting te nemen als vertegenwoordiger van het katholieke volksdeel. Later in het jaar 1903 volgde de benoeming voor een Commissie voor het tramwezen. Ariëns richtte zich vanuit Steenderen ook op de bevordering van de godsdienstige en cultureel-maatschappelijke belangstelling binnen de katholieke gemeenschap. Voor zijn werk in de nationale commissies werd hij in 1906 geridderd in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Pastoor in Maarssen

Na zijn benoeming tot pastoor in Maarssen (1908-1926) bezield hij naast zijn werk in de parochie

allerlei nationale bewegingen op dat terrein, zoals de katholieke arbeidersbeweging, de katholieke matigheidsbeweging, de katholieke vrouwenbeweging, het Geert Grote Genootschap en het katholiek missiewerk. Ook stichtte hij het sanatoriumwerk voor katholieke alcoholisten en de Leerstoel Missiologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Hij is in deze periode de grote emancipator geworden van de katholieken en de peetvader van de katholieke zuil.

In 1914 hielp hij persoonlijk met de inkwartiering van soldaten en het huisvesten van Belgische vluchtelingen op de pastorie. Tussen 1910 en 1914 werd hij bestreden door de zogenaamde 'integralisten', een orthodoxe richting in het katholicisme met banden in Rome. Het veertigjarig priesterjubileum in augustus 1922 werd groots gevierd. Er waren feesten voor de parochie met rijtour en plechtige missen, feesten voor vrienden en voor familieleden. Het feestcadeau van 5.000 gulden gaf hij cadeau aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen voor de instelling van een leerstoel theologie.

De laatste jaren van zijn pastoraat was hij veel ziek. Alles wat hij kreeg aan geschenken gaf hij weg. Hij leefde sober, als volgeling van Franciscus. Hij vroeg in de zomer van 1926 zijn emeritaat aan en ging daarna naar het klooster van de St. Jozef zusters in Amersfoort.

Op 7 augustus 1928 overleed Ariëns als emeritus pastoor te Amersfoort. Enkele dagen later, op 11

augustus, werd hij begraven op begraafplaats Beeresteijn gelegen aan de Straatweg te Maarssen.

Benoeming tot Geheim Kamerheer

Een kleine tien jaar eerder, in oktober 1919, werd pastoor Ariëns naar de Maliebaan ontboden voor een bezoek bij aartsbisschop Van de Wetering. Dat verzoek leverde bij Ariëns in zijn gang naar Utrecht de nodige spanningen op, want de relatie met de aartsbisschop was in de voorafgaande tien jaar door onder andere spanningen in de katholieke arbeidersbeweging onder druk komen staan. De ontvangst was vormelijk. Bisschop Van de Wetering deelde de pastoor mee dat er iets belangrijks ging gebeuren, waar getuigen bij dienden te zijn. De vicaris-generaal en twee secretarissen kwamen binnen. Vervolgens sprak de aartsbisschop een lofrede uit over de pastoor en besloot met: "Ik heb het voorrecht u mede te delen, dat het de Heilige Vader behaagt heeft u, pastoor Ariëns, te benoemen tot Geheim Kamerheer van Zijn Heiligheid." Waarna de aartsbisschop en de aanwezigen de pastoor feliciteerden met deze benoeming. Het nieuws van deze benoeming is in katholiek Nederland alom ontvangen als een groot eerherstel voor de pastoor. De beweging Sobriëtas gaf hem als geschenk een monseigneurstoga met paarse randen en sjerp. Ondanks het protest van Ariëns

om het geld anders te gebruiken, voor de armen en de missie bijvoorbeeld. Bij het feest rond de benoeming schonk de parochie hem zijn oude priesterkelk weer terug, die ze van pastoor Smithuis kon terugkopen. De ontroering van Ariëns bij dit moment is in veel herinneringen van Ariëns' vrienden terug te vinden. De merkwaardige lotgevallen van deze kelk, die thans wordt bewaard in een nis van

het transept van de H. Hartkerk te Maarssen, hebben in 1939 Wim Snitker ertoe geïnspireerd om een toneelspel te schrijven, getiteld *Het spel van de kelk*. Ariëns bepaalde dat de kelk in de parochiekerk van Maarssen zou blijven. Op de voet van de kelk werd later geschreven: "De Z.E. Heer Smithuis heeft mij geschonken aan de parochiekerk te Vasse 2 febr. 1904. De parochie van Maarssen heeft mij aan mgr. Ariëns hergeven, 19 nov. 1919".

Kerkelijk en maatschappelijk actief

De benoeming tot Geheim Kamerheer tekende ook de nieuwe verhouding tussen aartsbisschop en pastoor Ariëns. In 1918 had prof. dr.

Jan Smit de Unio Apostolica in Nederland opgericht. Met instemming van de aartsbisschop werd Ariëns een van de leidinggevende figuren in deze vereniging. De aartsbisschop verleende Ariëns in 1921 ook instemming voor de oprichting van het Geert Grote Genootschap voor de catechese en educatie van gelovigen in de vorm van kleine boekjes. Deze ijver voor de verkondiging van het geloof en de verdieping van het geestelijk leven tekenden de laatste tien levensjaren van Ariëns. In de laatste jaren van zijn pastoraat onderzocht hij de oorzaken van de geloofsafval onder de katholieken in ons land. Hem bleek dat ouders en priesters tekort schoten in hun opvoedende taak aan kinderen, mede omdat het hun aan goede instrumenten ontbrak. Hij vond dat hem met de Unio Apostolica en het Geert Grote Genootschap geschikte instrumenten ter beschikking stonden. Later gaven zijn vereerders hem de eretitel 'Apostel der liefde'.

door Hub Crijns,
vice-voorzitter van het Ariëns-Comité

Foto's (geplaatst met instemming van het KDC en het Ariëns-Comité): blz. 18: Ariëns in zijn toga van Geheim Kamerheer van de Paus (1919); blz. 19: Ariëns te Maarssen (1926); Ariëns' kelk zoals te zien tijdens de Ariëns-expositie in Haaksbergen (2016)

www.arienscomite.nl